מבחן: בראשית, פרקים א-ג

זמן 90 דקות | ניקוד 100 נקודות

שם	כיתה	תאריך	ציון
			מתוך 100

משך הבחינה: 90 דקות. סך הכול 100 נקודות: ארבע שאלות פתוחות, 25 נקודות לכל שאלה. יש לענות על כל ארבע השאלות. חומר עזר מותר: תנ"ך שלם, בלי פירושים. בשאלות על פי פרשן, הסבירו את דבריו במילים שלכם, והיעזרו בפסוקים.

א חלק א: מעשה בראשית ובריאת האדם

50 נקודות

ענו על שתי השאלות 1-2. לכל שאלה 25 נקודות.

1 "בְּרֵאשִׁית בָּרָא": פתיחת התורה (בראשית א, א-ה; א, לא) 25 נק'

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ

בראשית א, א

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קיא ו) ... כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו

רש"י על א, א

ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין

רש"י על א, א (ד"ה ברא אלהים)

א. (1) מה הקושי שמעלה רש"י בשם רבי יצחק על פתיחת התורה? (2) מהי התשובה, וכיצד הפסוק מתהלים משמש לה ראיה? 9 נק'

ב. לפי רש"י, מדוע בבריאה כתוב "ברא אלהים" ולא "ברא ה'"? הסבירו את המושגים "מידת הדין" ו"מידת הרחמים", וציינו את הפסוק בפרק ב שבו מופיעים שני השמות יחד. 8 נק'

ג. עיינו בבראשית א, ג-לא. (1) הראו שתי הקבלות בין שלושת ימי הבריאה הראשונים לשלושת הימים שאחריהם. (2) מה ההבדל בין "כִּי־טוֹב" שנאמר בימים הקודמים לבין "וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד" (א, לא), ומה ניתן ללמוד ממנו על מקומו של האדם בבריאה? **8 נק'**

2 בריאת האדם: שני תיאורים (בראשית א, כו-כח; ב, ז) **25 נק'**

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ

בראשית א, כו

וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עָפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה

בראשית ב, ז

ענותנותו של הקדוש ברוך הוא למדנו מכאן, לפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהם

רש"י על א, כו

לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן ... ותשובת המינים כתב בצדו ויברא אלהים את האדם, ולא כתב ויבראו

רש"י על א, כו (ד"ה נעשה אדם, הפירוש השני)

וייצר. שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירה שני יודי"ן ... לנפש חיה. אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכלן, שנתוסף בו דעה ודבור

רש"י על ב, ז

א. (1) מה קשה בלשון "נַעֲשֶׂה" (א, כו)? (2) מה לומדים ממנה לפי רש"י? (3) כיצד, לפי רש"י, הפסוק שאחריו (א, כז) מונע טעות בהבנת "נעשה"? **9 נק'**

ב. השוו בין "וַיִּיצֶר" (ב, ז) לבין "וַיִּצֶר" שנאמר על החיות (ב, יט). מה לומד רש"י מן ההבדל בכתיב? ובמה, לפי רש"י, "נפש חיה" של האדם שונה מזו של הבהמה? 8 נק'

ג. השוו בין שני תיאורי בריאת האדם (א, כו-כח לעומת ב, ז ו-ב, טו). ציינו שני הבדלים (למשל: שם ה', ממה נברא האדם, מה תפקידו), והסבירו מה מלמד כל תיאור על האדם. 8 נק'

ב חלק ב: גן עדן והחטא

50 נקודות

ענו על שתי השאלות 3-4. לכל שאלה 25 נקודות.

3 האדם בגן עדן: "לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ" ו"עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב, טו-כד) 25 נק'

> וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן־עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ
>
> בראשית ב, טו

> וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ
>
> בראשית ב, יח

> וטעם לעבדה, להשקות הגן ולשמרה מכל החיות שלא יכנסו שם ויטנפוהו
>
> אבן עזרא על ב, טו

> לעבדה. לעבוד את נשמת חיים כאמרו ויפח באפיו נשמת חיים
>
> ספורנו על ב, טו

> עזר כנגדו. זכה עזר, לא זכה כנגדו להלחם
>
> רש"י על ב, יח

> עזר כנגדו. עזר שיהיה כמו שוה לו בצלם ודמות
>
> ספורנו על ב, יח

א. השוו בין פירוש אבן עזרא לבין פירוש ספורנו למילה "לְעָבְדָהּ". מה המשמעות של עבודת האדם בגן לפי כל אחד מהם? איזה פירוש קרוב יותר לפשט, לדעתכם? נמקו. 8 נק'

ב. (1) הסבירו את פירוש רש"י ל"עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ". (2) הסבירו את פירוש ספורנו. (3) במה שונה הדגש של שני הפירושים? 9 נק'

ג. עיינו בבראשית ב, יח-כג. מדוע, לדעתכם, בא הסיפור על קריאת השמות לחיות (ב, יט-כ) בין "לֹא־טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ" לבין בריאת האישה? היעזרו בסוף פסוק כ ובדברי האדם בפסוק כג. 8 נק'

4 החטא והשיחה עם ה' (בראשית ב, טז-יז; ג, א-יג) 25 נק'

> וַיְצַו ה' אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכֹּל עֵץ־הַגָּן אָכֹל תֹּאכֵל. וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת
>
> בראשית ב, טז-יז

> וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַגָּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְּעוּ בּוֹ פֶּן־תְּמֻתוּן
>
> בראשית ג, ג

> ולא תגעו בו. הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנאמר (משלי ל ו) אל תוסף על דבריו
>
> רש"י על ג, ג

> וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה
>
> בראשית ג, ט

> איכה. יודע היה היכן הוא, אלא לכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום
>
> רש"י על ג, ט

איכה. שאינך נראה בגן כמאז שנחבאת עתה ולא עשית כן מקודם
ספורנו על ג, ט

אשר נתת עמדי. כאן כפר בטובה
רש"י על ג, יב

א. השוו בין הציווי (ב, טז-יז) לבין דברי האישה לנחש (ג, ב-ג). (1) מה הוסיפה האישה? (2) הסבירו את דברי רש"י "באה לידי גרעון" והקשר לפסוק "אל תוסף על דבריו". 8 נק'

ב. (1) מה הקושי בשאלה "אַיֶּכָּה" (ג, ט)? (2) הסבירו כיצד רש"י וכיצד ספורנו מיישבים את הקושי. (3) מה המסר החינוכי בפירוש רש"י? 9 נק'

ג. עיינו בתשובות האדם והאישה (ג, יב-יג). (1) הסבירו את דברי רש"י "כאן כפר בטובה" על דברי האדם. (2) מה משותף לשתי התשובות, ומה הן מלמדות על היחס לאחריות אחרי החטא? 8 נק'